

FINNEGÅRDSGATEN 1, DET HANSEATISKE MUSEUM:

Arkeologisk undersøkelse av to prøvehull

Dunlop, A.R.

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)
 Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo
 Telefon: 23 35 50 00
www.niku.no

Tittel Finnegårdsgaten 1, Det Hanseatiske Museum: Arkeologisk undersøkelse av to prøvehull	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 24/2017	Publiseringsdato 31.03.2017
	Prosjektnummer 1020786	Oppdragstidspunkt 15.-20.2.2017
	Forsidebilde 1702-rivningslaget. Dunlop, NIKU, 2017 (bildenr. Bf30012 NIKU_0010.JPG).	
Forfatter(e) Dunlop, A.R.	Sider 14	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	

Prosjektleder Dunlop, A. R.
Prosjektmedarbeider(e) Underhaug, P. C.
Kvalitetssikrer Hanne Ekstrøm Jordahl

Oppdragsgiver(e) Bergen kommune, Etat for utbygging
--

<p>Sammendrag</p> <p>I februar 2017 foretok en arkeolog fra NIKU distriktskontor Bergen undersøkelse av to mindre prøvehull plassert i den bakre delen av Finnegårdsgaten 1, Det Hanseatiske Museum. Begge stedene var dekket av et tykt betonggulv, som var blitt lagt i 1995. Bygningen skal rehabiliteres i løpet av de kommende årene. Formålet med oppdraget var å avdekke, undersøke og registrere eventuelle gjenværende tømmerfundamenter samt å kartlegge nivået for rester etter storbrannen i 1702. I begge prøvehullene ble det gravd ned til rivningslaget fra etter 1702-brannen uten at det ble funnet rester av tømmerfundamenter.</p>
--

<p>Emneord</p> <p>Det Hanseatiske Museum, Tasken, prøvehull, betonggulv, 1702-rivningslag</p>

Avdelingsleder

Johansen, L.-M. B.

Forord

Bergen kommune takkes for oppdraget, Tertnes Entreprenør AS for god hjelp i felt, og de ansatte ved Det Hanseatiske Museum for forsyninger, spørsmål og oppmuntring.

NIKU prosjektnummer/årstall	1020786/2016
Berørt område	Finnegårdsgaten 1
Gnr./bnr.	167/1659
Oppdragets art	Arkeologisk undersøkelse av prøvehull
Vedtak; dato	RA-saksnr. 10/00457-18; 19.5.2016
Oppdragsgiver	Riksantikvaren Distriktskontor Vest
Tiltakshaver	Bergen kommune, Etat for utbygging
Oppdraget utført av	NIKU distriktskontor Bergen
Oppdraget utført dato	Februar 2017
Høyde overflate (moh)	1,50 og 1,85 (NN1954)
Foto	Se MUSITs fotodatabase
Tilstedeværelse av automatisk fredete kulturminner	Nei
Kulturhistorisk tolkning	Moderne fyllmasser, rivningslaget etter 1702-brannen
BRM-nr.	1145

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	7
2	Arkeologiske opplysninger	7
3	Metoder.....	8
4	Resultatene av feltarbeidet.....	9
4.1	Generelle forklaringer	9
4.2	Prøvehull 1.....	9
4.3	Prøvehull 2.....	9
5	Datering.....	11
5.1	Prøvehull 1.....	11
5.1.1	Det arkeologiske materialet	11
5.2	Prøvehull 2.....	11
5.3	Datering: konklusjon	11
6	Bevaringstilstand	11
7	Konklusjoner.....	11
8	Summary	11
9	Dokumentasjon (NIKU).....	12

1 Innledning

Det vises til Riksantikvarens brev datert 19.5.2016 med anbefaling om arkeologisk forundersøkelse. Oppdraget gjaldt arkeologisk undersøkelse av to mindre prøvehull i forbindelse med planlagt istandsetting, refundamentering og heving av Finnegårdsgaten 1, Det Hanseatiske Museum (gnr. 167, bnr. 1659, Bergen), og tiltakshaver var Bergen kommune, Etat for utbygging.

I forbindelse med istandsettingen vil det være behov for reetablering av bolverksfundamenter på et nytt nivå – det er planlagt å heve bygningen med 1 meter – og det er videre planlagt å etablere et stabilt grunnvannsnivå i grunnen. Både Riksantikvaren og tiltakshaver hadde behov for å avklare forholdet til automatisk fredet bygrunn. I søknaden fra Jan Lohne Arkitekter AS står det å lese: «De foreslåtte høyder bygger på den kunnskap som er tilgjengelig i dag. Det er gjort anslag vedrørende høyder for bolverk, skjevheter, osv. Detaljene kan ikke endelig fastsettes før det foretas prøvegravinger.»

På denne bakgrunnen ba Riksantikvaren NIKU om å foreta en forundersøkelse i form av graving av opptil tre mindre prøvehull inne i bygningen med formål om å avklare om tiltaket ville komme i konflikt med automatisk fredete kulturminner. Dernest skulle man fokusere på identifisering og datering av eventuelle intakte arkeologiske levninger av yngre dato. Hovedproblemstillingene å avklare var som følger:

- tilstedeværelsen av bevart bolverk
- tilstanden til eventuelt bolverk
- nivå for brann-/rivningslag etter 1702-brannen
- grunnvannssituasjonen

2 Arkeologiske opplysninger

Det aktuelle undersøkelsesområdet ligger innenfor det sammenhengende automatisk fredete kulturminnet kalt *Middelalderbyen Bergen*, og Finnegårdsgaten 1 er i seg selv en del av verdensarvkulturminnet Bryggen. Lohne skriver følgende i et notat vedlagt søknaden:

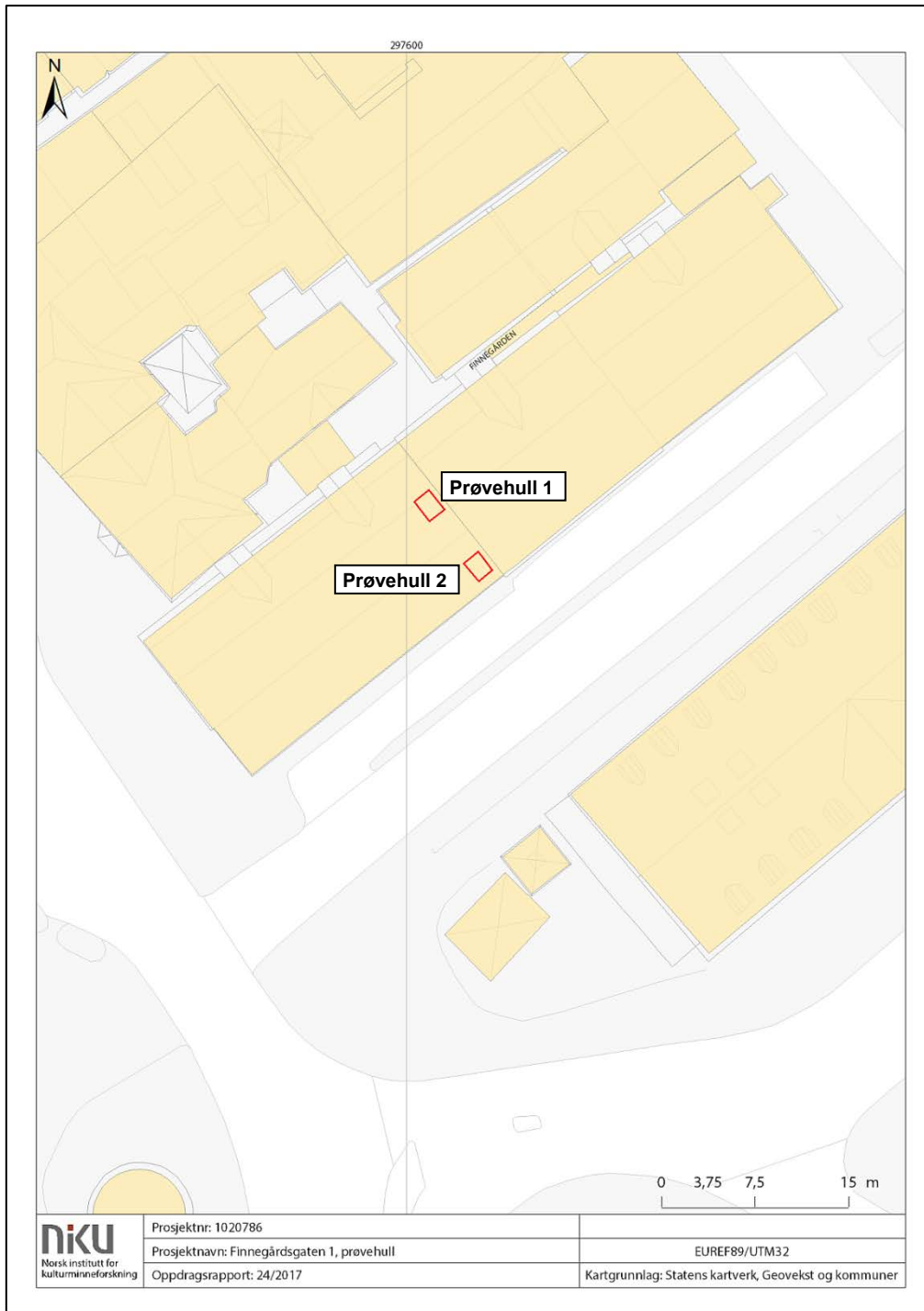
«Dagens museumsbygning er søndre del av den dobbelgård som ble oppført etter at Bryggen var lagt i aske i 1702. Finnegårdens søndre sjøstue med den tilhørende taske av tre ble ferdigstilt i 1705. Den opprinnelige tre-taske ble i 1879 erstattet av nåværende 3 etasjes mur-taske. Det vises til vedlagte rapport for ytterligere bakgrunnsopplysninger.

Før brannen i 1702 var Finnegården en enkeltgård, også den med en taske. Ifølge Koren Wiberg ble Søndre Finnegården, det som i dag huser Hanseatisk Museum, oppført på samme tomt som den tidligere Finnegård med taske. Bygningene ligger fremfor det som er den originale strandlinje og dermed på en grunn bestående av fyllmasser og brannrester og med restene av gamle tømmer-fundamenter, tømmerkar med stein og tilsvarende. Grunnen likner det en så under utgravningene nord på Bryggen og inneholder en god del organiske materiale.»

Det er blitt utført en del undersøkelser i og utenfor bygningen tidligere, men ingen av disse har gitt opplysninger som kan kaste detaljert lys på situasjonen under bakken i de områdene som nå er aktuelle. Situasjonen i bakre del av bygget er usikker med tanke på hvor mye materiale som ble fjernet da det ble støpt betongfundamenter her på midten av 1990-tallet.

3 Metoder

Det ble til slutt bare gravd to prøvehull (se Fig. 1). Gravearbeidet ble utført manuelt av arkeologen samt en arbeidskar fra Tertnes Entreprenør AS. De arkeologiske situasjonene ble registrert etter standardmetoder anvendt ved NIKU sin arkeologiavdeling. Innmåling ble foretatt av Underhaug og Dunlop fra NIKU distriktskontor Bergen.

Figur 1. Plassering av prøvehullene. (Kart: NIKU)

Det ble samlet inn et fåtall gjenstander, i alt to tilvekstnumre. Gjenstandene ble registrert under museumsnummer «BRM1145» i MUSITs Gjenstandsbase.

Forkortelsen «moh» står for «meter over havet»; alle høyder er angitt med utgangspunkt i referansesystemet NN1954.

4 Resultatene av feltarbeidet

4.1 Generelle forklaringer

Undersøkelsen ble foretatt innendørs, og det var gode lysforhold. Alle de arkeologiske levningene tilhører én og samme fase (fra like etter 1702-brannen og til i dag). Det er ikke blitt tildelt kontekstnumre til de ulike levningene; dette kan vente til en eventuell hovedundersøkelse senere.

4.2 Prøvehull 1

Prøvehull 1 var lokalisert omtrent midt på hovedbygningens bakre (nordøstre) vegg. Det målte 2 meter NV-SØ og 1,6 meter NØ-SV.

Betonggulvet (Intrasis OS150) ved prøvehull 1 lå 1,50 moh. Tykkelsen til betongen samt bærelaget av grus/sand – og noe leire stedvis – var 30-35 cm. Under dette, omtrent midt på prøvehullets nordøstre side, var det en større klump med moderne støp, som lå ca. 1,20 moh; støpklumpen var en jekkepute fra arbeidet utført på midten av 1990-tallet.

Over resten av prøvehullet ble det avdekket en form for kulturlag hvis overflate lå 1,15-1,20 moh. Dette laget lå litt oppover støpklumpen og inneholdt en del moderne gjenstander, så det må ha vært grundig forstyrret i forbindelse med anleggelsen av betonggulvet. Laget besto av mørkegrå humusholdig jord med mye sand (alle fraksjoner), grus, småsteiner, steiner, teglstykker (de fleste røde), enkelte keramikkskår (inkludert noen helt moderne), en god del glass (fra eldre vindusglass til moderne flaskeglass) noen mørtelklumper og enkelte små stykker med kalkstein, et par rustne metallgjenstander, og noen få veldig nedbrutte trestykker.

I prøvehullet sitt nordre hjørne kom det frem et lite parti med veldig nedbrutt treverk (Intrasis ST152; se Fig. 2); treverkets lengderetning var NV-SØ og det lå fra 1,13 til 1,18 moh. Det var så vidt dekket av det omrotede, moderne kulturlaget. Det kan tenkes at treverket ikke ligger *in situ*, men at det ble samlet sammen under arbeidet med betonggulvet.

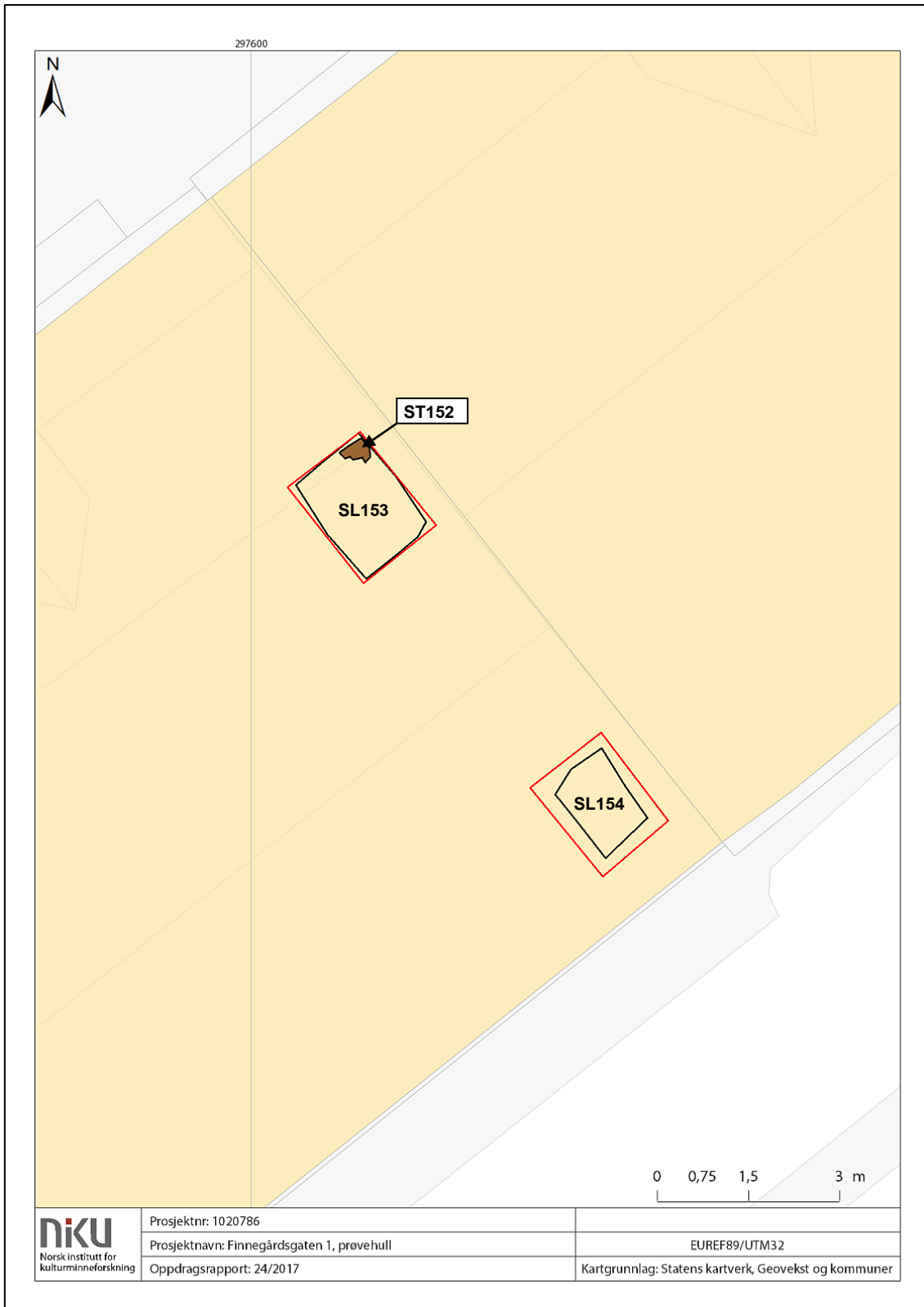
Til slutt kom man ned på rivningslaget etter 1702-brannen (Intrasis SL153; se Fig. 2 samt forsidefoto), hvis overflate lå fra 1,02 til 1,14 moh; overflaten skrånet svakt nedover mot sørvest. Det ble ikke gravd ned i laget, slik at det ikke ble undersøkt i detalj, men overflatepartiet inneholdt mange knuste takpannestykker, både sekundær brente og ikke sekundær brente, i tillegg til steiner, en del røde teglstykker, og et enkelt skår av etterreformatorsk steingods.

4.3 Prøvehull 2

Prøvehull 2 var lokalisert litt innenfor tasken sitt østre hjørne. Det målte 2 meter NV-SØ og 1,5 meter NØ-SV.

Betonggulvet (Intrasis OS151) ved prøvehull 2 lå 1,85 moh. Tykkelsen til betongen samt bærelaget av grus/sand – og noe leire stedvis – var 30-35 cm. Rett under betonggulvet og dets bærelag kom man ned på en moderne steinfylling med mange hulrom; steinfyllingen inneholdt dessuten sand, teglstykker, skår av glass, noen få plaststykker, og et par veldig nedbrutte trestykker.

Rett under steinfyllingen lå rivningslaget etter 1702-brannen (Intrasis SL154; se Fig. 2), hvis overflate lå fra 1,13 til 1,24 moh. I forhold til kontekst SL153 i prøvehull 1 var rivningslaget i prøvehull 2 mye mer diffus, sikkert på grunn av forstyrrelser i forbindelse med deponeringen av steinfyllingen, men det inneholdt likevel ganske mange takpannestykker, både sekundær brente og ikke sekundær brente.

Figur 2. Innmålte kontekster i prøvehullene. (Kart: NIKU)

Tasken sitt steinfundament mot nordøst og sørøst ble avdekket, men det ble ikke gjort mer i denne omgangen; man vil vente til mer blir frilagt senere i forbindelse med restaureringen.

5 Datering

5.1 Prøvehull 1

5.1.1 Det arkeologiske materialet

Det ble tatt vare på bare to gjenstander. Et bunnskår/fotring av etterreformatorisk tysk steingods (trolig fra Raeren eller Köln-området; tilvekstnummer BRM 1145/1) fra det forstyrrede moderne kulturlaget, og et randskår av Siegburg steingods (tilvekstnummer BRM 1145/2) fra overflaten til rivningslaget.

5.2 Prøvehull 2

Det var intet arkeologisk materiale fra prøvehull 2.

5.3 Datering: konklusjon

Det foreligger verken dateringer eller materiale som sikkert stammer fra middelalderen.

6 Bevaringstilstand

Få levninger med organisk innhold ble påtruffet og det er derfor lite verdt å diskutere bevaringstilstanden. Imidlertid kan det sies at med stort sett veldrenerende masser i nærområdet, vil forholdene for bevaring av organisk materiale nok ikke være optimale.

7 Konklusjoner

De arkeologiske (for)undersøkelsene har ikke medført konflikt med automatisk fredete kulturminner, men har likevel frembrakt noen nyttige kulturhistoriske og topografiske opplysninger. Det var ikke tegn til rester etter tømmerfundamenter fra bygningene oppført etter 1702-brannen.

Anbefalingen til Riksantikvaren er at avgraving av resten av det berørte området bør utføres under vilkår om arkeologisk overvåking og registrering.

8 Summary

In February 2017, an archaeologist from the Bergen office of the Norwegian Institute for Cultural Heritage Research (NIKU) investigated two small test-pits located at the rear of Finnegårdsgaten 1 (which houses Det Hanseatiske Museum). Both test-pits were excavated down to the level of the demolition deposit after the major fire of 1702. There was no trace of any timbers from the original foundations. Most of the rest of the building will be investigated at some later date, in connection with major renovations.

9 Dokumentasjon (NIKU)

- 12 digitalbilder, registrert og lastet inn i MUSIT sin Fotobase (både JPG- og RAW-format)
- Funnopplysninger er lagt inn i MUSIT-systemet
- Intrasis database (filnavn: 1020786 Finnegårdsgaten 1)

Fotoliste

Filnavn	Opptaksdato	Motiv	Sett mot	Fotograf	Kontekstnr.
Bf30012_NIKU_0001.JPG	15.02.2017	Prøvehull 1: overflate med moderne grus	NØ	Rory Dunlop	-
Bf30012_NIKU_0002.JPG	16.02.2017	Prøvehull 1: overflaten til det øverste kulturlaget var grundig forstyrret stedvis	NØ	Rory Dunlop	-
Bf30012_NIKU_0003.JPG	16.02.2017	Prøvehull 2: overflaten til den moderne steinfyllingen under betonggulvet	NØ	Rory Dunlop	-
Bf30012_NIKU_0004.JPG	16.02.2017	Prøvehull 2: overflaten til den moderne steinfyllingen under betonggulvet	SØ	Rory Dunlop	-
Bf30012_NIKU_0005.JPG	17.02.2017	Prøvehull 2: overflaten til 1702-rivningslaget	NØ	Rory Dunlop	SL154
Bf30012_NIKU_0006.JPG	17.02.2017	Prøvehull 2: bygningens steinfundament mot NØ	NØ	Rory Dunlop	-
Bf30012_NIKU_0007.JPG	17.02.2017	Prøvehull 2: bygningens steinfundament mot NØ	NØ	Rory Dunlop	-
Bf30012_NIKU_0008.JPG	17.02.2017	Prøvehull 2: bygningens steinfundament mot SØ	SØ	Rory Dunlop	-
Bf30012_NIKU_0009.JPG	17.02.2017	Prøvehull 2: oversikt, bygningens steinfundamenter mot NØ og SØ	Ø	Rory Dunlop	-
Bf30012_NIKU_0010.JPG	20.02.2017	Prøvehull 1: overflaten til 1702-rivningslaget, samt treverket i prøvehullets nordre hjørne	NØ	Rory Dunlop	SL153
Bf30012_NIKU_0011.JPG	20.02.2017	Prøvehull 1: treverket i prøvehullets nordre hjørne	NØ	Rory Dunlop	ST152
Bf30012_NIKU_0012.JPG	20.02.2017	Prøvehull 1: nærbildet av overflaten til 1702-rivningslaget	NØ	Rory Dunlop	SL153

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 24/2017

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00